

Šiame numery:

Talka pavergimo metinėms ir žemdirbiškoji tiesa.
Penktoji baltiškųjų studijų konferencija Stockholme.
LKMA suvažiavimo paskaitų ir kitų renginių skerspjūvis.
Pilna ir neišnaudota Radausko poezija.
Henriko Radausko eilėraščiai.
Prano Gailiaus tapyba ir grafika.
Susitikimas Stratforde su Ingrida Blekyte.
A. Kučiūno muzikinė pastaba.

Kertinė Paraštė

Talka pavergimo metinėms ir žemdirbiškoji tiesa

Ko jau ko, bet aktoriško miklumo sovietų kultūrai niekad netrūko. Vyresnieji gerai prisimename, kaip 1940 metais drauge su užplūdusiais raudonarmiečiais Lietuvoje ėmė rodytis visokie cirkininkai, šokėjai, mandagūs atpūpiai ir saldžiabalsiai solistai. Je, mat, turėjo džiuginti ir šviesti "išvaduotąją" liaudį.

Ir šiandien, po ilgametės valdžios patirties, bolševizmo valdoje neįsibėso atstra "vaduoti" laudies samonę iš tikrovės jungo. Tuo tikslu kryptingai mikliai iškraipoma tiesa. Nutylimi valdžiai nemalonūs faktai. Slepiami nusizengimai. Klautojami statistiniai duomenys. Žodžiu, tarybiškai išsisukinėjama visais galais. Pasak lenkų anekdoto, sakome — Leninas, o turime galvoj partiją; sakome — partija, o turime galvoj Leniną; ir taip jau daugiau kaip 60 metų vieną sakome, o apie kitą galvojame.

Antai š.m. birželio 27 d. Vilniuje buvo "atidaryta pirmoji Pabaltijo jaunųjų dailininkų dailės paroda "Jaunystė", skirta Tarybų valdžios atkūrimo Pabaltijo Respublikose 40-mečiui" (cituoju iš Lit. ir meno Nr. 26). Parodoje greta estų, latvių, lietuvių dailininkų ir maskviečių.

Negalima neigti dailės parodos, kaip kultūrinio įvykio, vertingumo. Tačiau perdėm aktyviai, kad su šiuo renginiu komunistai ryžosi iškreipti apokaliptinės reikšmės faktą. Būtent — 1940 metais tarybų valdžia buvo ne atkurta, bet raudonosios armijos ginklų dėka užkrauta Pabaltijo tautoms. Galingoji Maskva, su Kremliaus valdovais ir enkavedistais, sumanė ir vykdė niekšišką invaziją. Ir jeigu dabar maskviečiai skaudaus Birželio progą kaip niekur nieko "talimą" pabaltiečiams su savo dailė, tuo jie simboliškai užkencina priespaudos pradžios meti-

nes. Tai bent tarybinė idilija — pavergėjai su pavergtaisiais dalinasi dailės laimėjimais.

Arba vėl... Neseniai Juozas Baltušis parašė romaną "Sakmė apie Juza". Herojus Juza yra pavaižduotas kaip tyras Lietuvos žemdirbis, dvasia ir kūnu atsida- vęs savo žemei maitintojai. Tai ne koks gėbšus intriguojantis Domeika, bet paprastas, santūrus, teisingas ir broliškai pasiaukojantis valstietis. Šią J. Baltušio knygą labai palankiai aptaria kritikas Petras Bražėnas (Lit. ir meno, 79.VI.23). Vienoje viet- toje jis daro įsidėmėtiną išvadą: "Net paprasčiausias žemės lopas turi maitinti žemdirbį, ir ne tik jį, jeigu tą žemę dirba darbsčios ir mylinčios rankos, jeigu žemė turi tikrą šeiminką."

Isidėmėkime — "jeigu žemė turi tikrą šeiminką." Būtu bandęs kritikas šitai samprotuoti anksčiau, kai į priva- tų šeiminkavimą ūkiuose partija žiūrėjo su neatlaidžia pa- nieka, savaimė suprantama, būtu jis susilaukęs tradicinės tarybi- nės bausmės — Sibiro katorgos, arba geresniu atveju — beprot- namio.

Bet nūdien žemės ūkio reika- las sovietijoje užlūžo kaip sausa gumbruota šaka. Ūmai "tikro šeiminkavimo" reikšmė pakilo iki valstybinio rango. Priežastis paprasta: pamečiui pritrūksta duonos. Partijai nieko nelieka, tik raginti: Rašykite straipsnius, poemos, romanus, liaupses apie doro valstiečio šeiminkavimą savo sklypelyje; šlovinkite jo našų darbą, jo ištikimybę žemei; mums reikia maisto, o maistas, kaip matote, didžia dalimi ateina kaip tik iš tų privačių lo- pų, ne iš valstybinių dvarų, kur už algas dirba ne itin darbščios, ne itin žemę mylinčios rankos.

Va prie ko privedė tarybų val- džios miklus atžagarumas žemės ūkio srityje. Prie bankroto! Rei-

LIUDA ALSSEN

Šių metų birželio 14—17 die- nomis Stockholme, Švedijoje, įvy- ko jau penktoji Baltiškųjų studijų konferencija. Vėl iš visų pasaulio kontinentų suvažiavo akademi- kai svarstyti problemas, liečian- čias kraštus prie Baltijos jūros. Ypač įdomu buvo, kad šį kartą delegatų tarpe galima buvo pa- sveikinti ir svečius iš rytinio blo- ko. Štai, pavyzdžiui, profesorius Vilmos Voigt atvyko iš Budape- sto Eötvös Lorand universiteto ir skaitė paskaitą apie Vengrijos pristorę ir jos sąlytį su baltų problemomis.

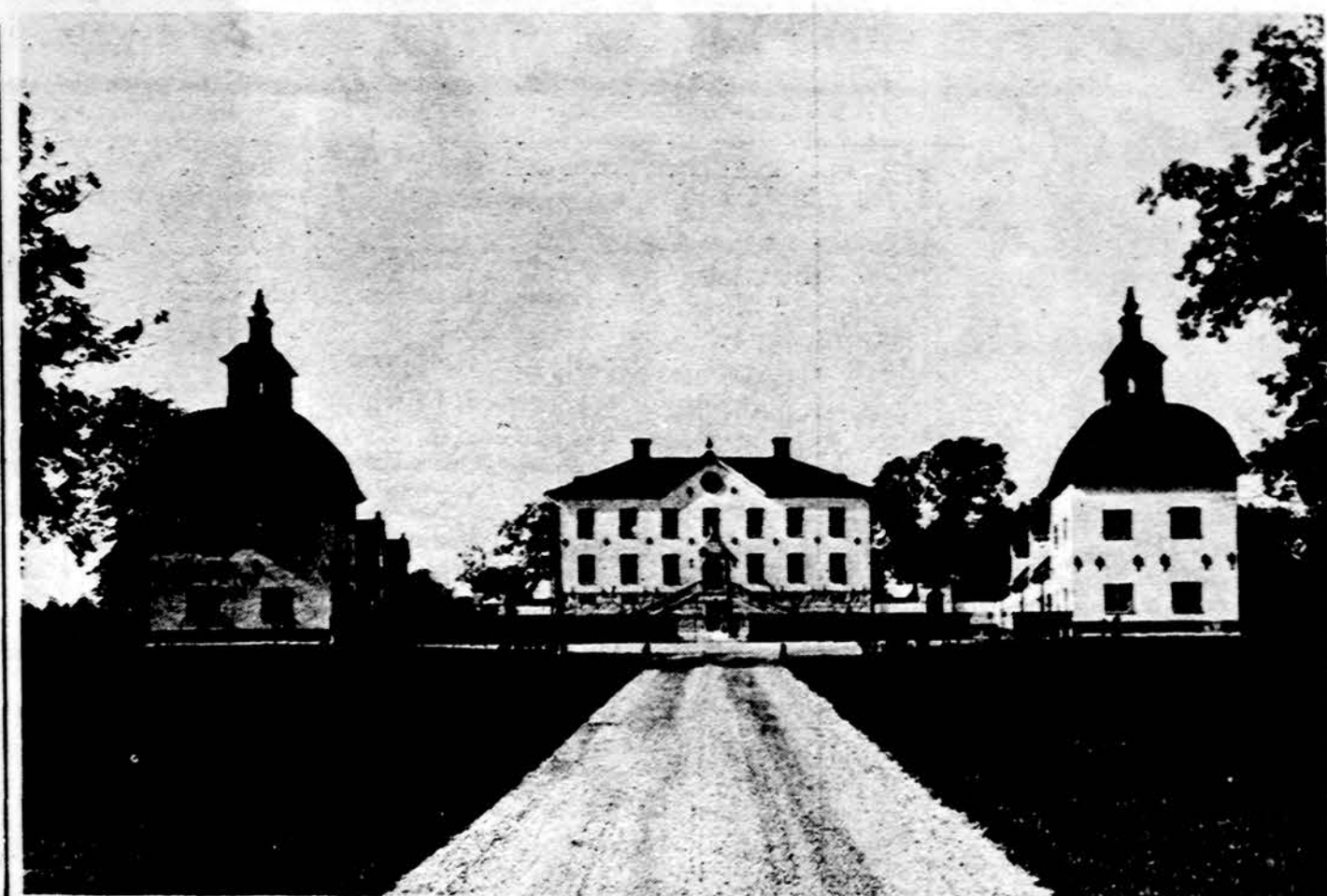
Konferencijas kas dveji metai organizuoja Baltų institutas Stockholme. Šiais metais pirmą kartą glaudžiai bendradarbiavo Stockholmo universitetas, su ku- riuo Institutas dabar palaiko nuolatinius ryšius. Konferenciją taip pat rėmė Švedijos Švietimo ministerija ir Stockholmo miestas.

Iškilmingas atidarymas įvyko birželio 14 dieną Karališkosios švedų akademijos didžiojoje salė- je. Susirinkimui pirmininkavo Baltų instituto direktorius Gun- nar Larsson, sveikinimo žodį Švedijos vyriausybės ir ministe- rių pirmininko vardu tarė minis- teris socialiniams reikalams Gab- riel Romanus. Paskui susirinku- sius sveikino Stockholmo univer- siteto rektorius dr. Staffan Helm- frid ir švedų rašytojas, Švedų Aka- demijos narys Östen Sjöstrand. Oklahomos universiteto profeso- rias Ivar Ivask, American Assa- ciation for the Advancement of Baltic Studies pirmininkas, kal- bėjo šios organizacijos vardu.

Šių metų konferencijos bend- ra tema buvo „Baltų tautinės mažumos“ (Baltic minorities) plačia prasme: tautinės mažumos Baltijos kraštuose ir baltai kaip tautinė mažuma svetimuose kra- štuose.

Todėl ir pirmose paskai- tose buvo nagrinėjami šitie klau- simai. Dr. Hain Rebas iš Gothen- burgo universiteto kalbėjo apie metodiką ir dokumentaciją, dr. Solveiga Miežitis iš Ontario Pe- dagoginio instituto apie šeimos ir aplinkos įtaką latvių jaunimo tau- tiniam apsisprendimui. Paskuti- nis kalbėjo Mainzo universiteto profesorius Friedrich Scholz apie latvių rašytoją Karlį Skalbe, ku- rio šimtas gimimo jubiliejus švenčiamas šiais metais.

Po pirmojo susirinkimo švedų akademijoje visi konferencijos da- lyviai specialiais autobusais bu- vo nuvežti į Stockholmo miesto didžiulę, šiaurinio stiliaus rotu- šę. Visus maloniai nustebinio Stockholmo miesto policijos cho- ru koncertas. Gražūs balsai dar- biniai skambėjo dideliuose kamba-

Septimio keturioliktąjį šimtmečio Hasselby pilis prie Stockholmo, kur š. m. birželio mėn. 14-17 dienomis vyko penktoji Baltiškųjų studijų konferencija. Šoniniuose pastatuose buvo apgyvendinti konferencijos dalyviai.

riuose. Po gausių aplodismentų atsidarė didžiulės durys į puošnią salę, vadinamą „auksine“ dėl daugelio auksinių papuo- semų. Ten įvyko oficialus Stock- holmo burmistro priėmimas. Sa- lės viduryje stovėjo labai ilgas stalas, apkrautas įvairiais val- diniam apsisprendimui. Paskuti- nis kalbėjo Mainzo universiteto profesorius Friedrich Scholz apie latvių rašytoją Karlį Skalbe, ku- rio šimtas gimimo jubiliejus švenčiamas šiais metais.

Po pirmojo susirinkimo švedų akademijoje visi konferencijos da- lyviai specialiais autobusais bu- vo nuvežti į Stockholmo miesto didžiulę, šiaurinio stiliaus rotu- šę. Visus maloniai nustebinio Stockholmo miesto policijos cho- ru koncertas. Gražūs balsai dar- biniai skambėjo dideliuose kamba-

riuose. Po gausių aplodismentų atsidarė didžiulės durys į puošnią salę, vadinamą „auksine“ dėl daugelio auksinių papuo- semų. Ten įvyko oficialus Stock- holmo burmistro priėmimas. Sa- lės viduryje stovėjo labai ilgas stalas, apkrautas įvairiais val- diniam apsisprendimui. Paskuti- nis kalbėjo Mainzo universiteto profesorius Friedrich Scholz apie latvių rašytoją Karlį Skalbe, ku- rio šimtas gimimo jubiliejus švenčiamas šiais metais.

Po pirmojo susirinkimo švedų akademijoje visi konferencijos da- lyviai specialiais autobusais bu- vo nuvežti į Stockholmo miesto didžiulę, šiaurinio stiliaus rotu- šę. Visus maloniai nustebinio Stockholmo miesto policijos cho- ru koncertas. Gražūs balsai dar- biniai skambėjo dideliuose kamba-

riuose. Po gausių aplodismentų atsidarė didžiulės durys į puošnią salę, vadinamą „auksine“ dėl daugelio auksinių papuo- semų. Ten įvyko oficialus Stock- holmo burmistro priėmimas. Sa- lės viduryje stovėjo labai ilgas stalas, apkrautas įvairiais val- diniam apsisprendimui. Paskuti- nis kalbėjo Mainzo universiteto profesorius Friedrich Scholz apie latvių rašytoją Karlį Skalbe, ku- rio šimtas gimimo jubiliejus švenčiamas šiais metais.

Po pirmojo susirinkimo švedų akademijoje visi konferencijos da- lyviai specialiais autobusais bu- vo nuvežti į Stockholmo miesto didžiulę, šiaurinio stiliaus rotu- šę. Visus maloniai nustebinio Stockholmo miesto policijos cho- ru koncertas. Gražūs balsai dar- biniai skambėjo dideliuose kamba-

riuose. Po gausių aplodismentų atsidarė didžiulės durys į puošnią salę, vadinamą „auksine“ dėl daugelio auksinių papuo- semų. Ten įvyko oficialus Stock- holmo burmistro priėmimas. Sa- lės viduryje stovėjo labai ilgas stalas, apkrautas įvairiais val- diniam apsisprendimui. Paskuti- nis kalbėjo Mainzo universiteto profesorius Friedrich Scholz apie latvių rašytoją Karlį Skalbe, ku- rio šimtas gimimo jubiliejus švenčiamas šiais metais.

Konferencijos programa buvo padalinta į 6 skyrius: 1) Baltų tautinės mažumos, 2) Istorija, 3) Lingvistika, 4) Muzika ir folk- loras, 5) Literatūra, 6) Sociali- ni ir politiniai mokslai.

Salia plenarinių sesijų, paskai- tos vyko vienu metu įvairiose pi- lies patalpose, todėl buvo neįma- noma išlausyti jų visų. Aktyviai dalyvavusių delegatų buvo dau- giau kaip 80. Šiais metais vėl do- minavo latviai ir estai, bet šį kartą buvo jau kiek daugiau ir lietuvių. Iš tikrųjų lietuvių galėtų būti kur kas daugiau. Tačiau toli-

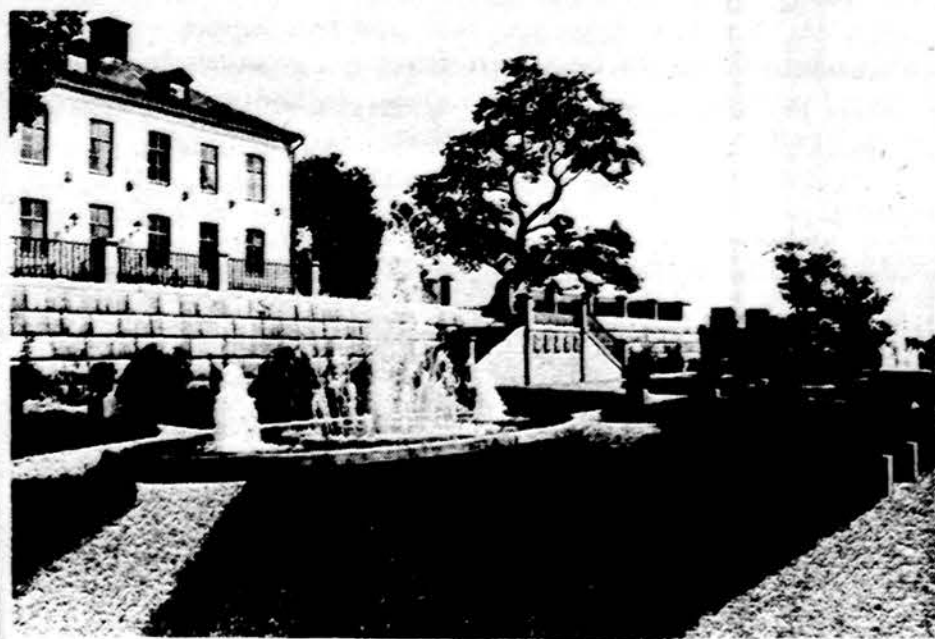
Konferencijos pirmoji diena pasibaigė priėmimu ir vaišėmis Wenner-Gren Centre, viename aukščiausių pastatų Stockholme. Vakaras buvo surengtas Baltų instituto, estų, latvių ir lietuvių vietinių organizacijų.

Dauguma konferencijos daly- vių buvo apgyvendinti Hassel- by pilyje, ten sekančiomis dienio- mis buvo skaitomos visos paskai- tos. 17-to šimtmečio Hasselby pi- lis yra 13 kilometrų nuotolyje

gražu ne visi dalyviai buvo bal- tai, kai kurie atkeliavo net iš to- limiausių kraštų. Štai, pavyzdžiui, dr. Trevor Fennel iš Flinders uni- versiteto, Pietų Australijoje, skai- tė paskaitą apie latvių kalbą. Lie- tuviams jau pažįstamas japonas dr. Ichiro Kato iš Yokohamos nagrinėjo orientalizmą Ciurlio- nio kūrboje. Iš Haifos universi- teto, Izraelyje, atvažiavo dr. Aba Strazhas ir jo žmona dr. Neda Kameneckaitė — Strazhienė. Dr. Strazhas skaitė apie žydų vaidme- nį Lietuvos valstybės susikūrimo (1917—1918) metais; dr. Neda Strazhienė nagrinėjo lietuvių kalbos išsivystimą, kuriuose var- tojamas žodis „akis“, pavyzdžiui: už akių, akį mesti ir t.t. Tik prieš keletą metų atvažiavusi iš Lietu- vos, ji visus lietuvius žavėjo savo gražia tarsena ir giliu kalbos pa- žinimu.

Viena spalvingiausių asmeny- bių buvo prof. Włodimierz Za- jaczowski iš Krokuvos, iš Jogai- los universiteto. Jis pats karaimas, dar neblogai kalba lietuviškai, skaitė apie Lietuvos karaimus. 14-to šimtmečio pabaigoje Vy- tautas Didysis atgabeno maždaug 380 karaimų į Lietuvą kaip karo belaisvius ir kolonistus ir apgy- vendino juos prie Trakų. Vėliau jie atsikviėtė čia savo šeimas ir pasiliko Lietuvoje. Jų palikuonys iki šių dienų gyvena atskirose bendruomenėse, nors dabar jų skaičius smarkiai mažėja. Nepasi- tikėdamas savais žmonėmis, Vy- tautas perdavė Trakų pilies ap- saugą karaimams. Karaimai yra turkų kilmės ir žydų religinės sek- tos nariai, kurie griežtai laikosi Senojo Testamento. (1979 metų balandžio 20 dieną „Christian Science Monitor“ laikraštyje bu- vo įdomus straipsnelis apie Lie- tuvos karaimus).

Kaip visados atsitinka mokslinėse konferencijose, ne visos paskaitos buvo vienos akademinio lygio. Lietuvių tarpe pasižymėjo šie profesoriai, kuriuos man teko girdėti, savo kruopščiai pa- ruoštais darbais: dr. Julius Slavė- nas, iš State University College, Buffalo, New York, skaitęs paskai- tą apie Reformatų Bažnyčią Lie- tuvoje; dr. Stanley Vardys, iš Ok- lahomos universiteto, skaitė apie katalikų disidentų sąjūdį Lietuvo- je; dr. Birutė Ciplijauskaitė, iš Wisconsin-Madison universite- to, skaitė apie socialinį ir magišką realizmą literatūroje. Iš kitos pu- sės, Yale universiteto doktoran- (Nukelta į 2 psl.).

Hasselby pilis iš parko pusės su terasa ir fontanu.

čia dabar akrobatiškai apsiversti dvasia buvo atsida- vęs žemei. Tik už tai, kad jie kūnu ir dvasia buvo atsida- vęs žemei. Tik už tai, kad jie nemorėjo nusileis- ti mikliam apgaulingam teoriza- vimui — žemė priklausė visai tarybų liaudžiai. Pagaliau įsi- kinta, jog žemė yra dosni tik darbštiesiems individams. Liaudis tėra skambi fikcija, o nagingas ūkininkas — tikrovė. Šitos tiesos nepakeitė nė mikliausi tarybi- niai triukai.

Pr. V.

Vienas iš daugelio gražių įrengtų kambarių Hasselby pilyje.

Lietuvių katalikų mokslo akademijos dienos Chicagoje

Paskaitų ir kitokios programos skerspjūvis nuo rugpjūčio 31 d. iki rugsėjo 2 d.

(Tęsinys iš praėjusio šeštad.)

LITUANISTIKA VILNIUJE DABAR

Dr. Violeta Kelertienė kalbėjo apie literatūros studijas dabartinės Vilniaus universitete.

Rugpjūčio mėnesį būna įstojamieji egzaminai matematikos, griežtųjų mokslų, politinių mokslų ir lietuvių kalbos.

Stojančių daug, ir priimamas tik vienas iš septynių. Prekyboje, medicinoje ir žurnalistikoje — daug besiveržiančių. Nepaisėk, už metų vėl galima stoti egzaminų laukti. Dar vienas kelias — atidėti trejus metus įmonė, metus pasiruošti mokyklai, ir priėmimas beveik garantuotas.

Pastatytas erdvus lituanistikos centras. Išpuoštas freskomis, vaizduojančiomis žymias lietuvių asmenybes. Daugelyje vietų atstatomi pogrindžiai.

Studentų talkos vykdo pastatų švarinimą. Humanitarai, likę sėdinti, jaučiasi erdviai. Studentai neturi daug pasirinkimo. Seminare studentams duodamos temos, nėra to pasirinkimo kaip Amerikoje. Baigęs mokslus, gauna darbą, bet ne visada pagal norus. Baigė turi atidėti už mokslą. Pasiėmęs gilinti studijas, studentas literatūros paskaitų nebelanko, o turi filosofijos ir pan. paskaitas.

Katedroje veikia įspėdinių sistema, pagrįsta sąveikiu. Anksčiau anglistai buvo priversti keliauti į Maskvą, Leningradą, dabar atsiranda galimybė ir vietoj. Nuo 1975 m. visos disertacijos turi būti rašomos rusų kalba. Tai taikoma ir lituanistams. Išmintinai atvejais, specialiu leidimu, gali būti disertacija ir lietuviška, pvz. stilistikos disertacija.

Paskaitininkė suminėjo dabartinius profesorius. Dėstymas suplanuotas pagal marksizmo principus. Literatūriniai laikotarpiai skirstomi pagal politinius dėsnius. Dėstymas remiamas dialektiniu materializmu, socialistiniu realizmu. Oficialiai tai vienintelis literatūros mastas, bet jį stengiamasi daug įtaipinti.

Beveik visi dabartiniai kritikai yra Vilniaus univ. auklėtiniai. Stengiamasi veikalus iki padugnių išstudijuoti. Kritikai pasidė moderniškos mąstysenos žmonėmis.

Labai populiarios monografijos ir apžvalgos. Kritikos kelias nėra tiek siauras, kaip socialistinio realizmo, o daugiau moksliskas.

Vilniaus univ. biblioteka neturi užsienio valiutos ir gali plėstis tik mainais ar dovanomis, jei nori užsienio leidinių.

Įtakingas lituanistas Lebedys orientavosi į ankstyvesnį laikotarpį, gal dėl to ir jo globoje rašytos disertacijos daugiau iš tos šakos.

Nuvažiavusiam iš užsienio mokslininkui tenka labai ilgai laukti, kol gali prieiti prie šaltinių.

Universitete rusams ir iš kitų respublik atvažiavusiems dėstoma paraleliai rusiškai. Atrodo, kad apie trečdalis studentų rusai.

GAMTAMOKSLIS

Gamtos mokslas ir matematikos sekcijoje buvo gerai paruoštos paskaitos Dr. Antanas Girmius skaitė apie Martyną Počobutą, kaip astronomą ir geodezininką. Počobutas stengėsi uoliai vystyti tas ir kitas mokslo šakas. Jis mėgo

JUOZAS PRUNSKIS

praktiškuosius darbus. Net buvo spaustuvės vadovas. Jis rūpinosi akademiniu lygiu. Nenorėjo atidaryti architektūros katedros, nes ją laikė daugiau amatu negu mokslu. Počobuto dėka Vilniaus universitetas nebuvo paverstas provincijos licejumi. Počobutas praejo savo krašto ribas, keliavo į užsienį, kur buvo žinomas. Jis palaikė nuolatinius ryšius su užsienio mokslinėmis įstaigomis. Siūlė net keistus meteorologinius stebėjimus. Počobutas buvo taip garsus, kad net rusai nedrįso jo visai nušalinti ir ignoruoti, nors jiems ir atrodė įtartinas.

Dr. Arūnas Liulevičius, kalbėdamas apie matematiką Vilniaus universitete, pabrėžė, kad Vilniaus universiteto matematikai palaikė tampa ryšius su Vakarų Europos, ypač Prancūzijos, matematikais. Rusai universitetą uždarė, kaip tik tuo metu, kai Vakaruose matematika pasiekė naują žydėjimą. Vilniaus univ. matematikai neįstengė patys kurti matematikos. Daugiau tenkios naujos Vakarų matematikos dėstyti ir jos populiarizacijai, bet jie nuodėdžiai domėjosi naujaisiais matematikos darbais ir universitetas buvo gera dirva geriams, gabiems jaunuoliams praversti į mokslo viršūnes.

VILNIAUS ARCHITEKTŪRA IR MENAS

Gaila, kad šeštadienį (rugsėjo 1 d.) kelios paskaitos supuolė ir nebuvo įmanoma visų aplankyti.

Apie Vilniaus universiteto įtaką lietuvių architektūrai daug duomenų, panaudodamas skaidres, pateikė prof. Algimantas Tamšauskas. Jis išskė Stukos - Gucevičiaus nuopelnus, panaudojant klasiškos formos ir įvedant savus naujumas.

Stuoka studijavo Vilniaus universitete. Vysk. Masalskis, pastebėjęs jo gabumus, pasiuntė studijuoti Romoje ir Paryžiuje. Prancūzų architektai pasižymėjo neoklasicizmu. Jie įsiskyrė naujos dešiosios architektūros srityje.

Lietuvoje architektūriniai pastatai nebuvo daug kuo perkrauti.

Grįžęs į Lietuvą, Stuoka gautas žinias pritaikė naujam stiliui. Jis tęsė vysk. Masalskio rūmų statybą.

Reikšmingas Stukos darbas — perstatymas Vilniaus rotušės, kai jis laimėjo konkursą. Pastatas kvadratinės formos, su kolonomis. Visas subtiliai sukomponuota. Išlaikytas balansas tarp vertikalių ir horizontalių.

Didžiausias Stukos darbas — Vilniaus katedra. Pradinė katedra čia buvo pastatyta Jogailos laikais. Vėliau ji buvo perstatyta. Bet katedra stovėjo blogoje, šlapioje vietoje. Dalys iro, griuvo. Paskelbus remonto darbus, konkursą laimėjo Stuoka. Plane jis išlaikė pagrindinius klasicizmo principus — simetriją. Prieky išpušingą portiką. Siekdamas išlyginti šv. Kazimiero koplyčios iškilimą, kitą pusę jis sudarė panašaus stiliaus zakristiją.

Stuoka, atsiskęs karjeros Krokuvoje universitete, atėjo dėstyti į Vilniaus universitetą. Čia dėstė įvairias, su architektūra susietas disciplinas.

Stuoka dalyvavo Kosciuskos sukilime, vadovavo 1200 vyrų da-

liniui. Buvo sužeistas. Pašalintas iš universiteto, jaunas mirė. Stuoka viršijo savo bendraamžius Lenkijoje ir Lietuvoje.

Paskaitininkas auditoriją supažindino ir su kitais architektūros profesoriais bei jų darbais: buvo apsisotą ir prie M. Knakfuso, M. Sulco ir K. Padėšinskio.

Dail. Adolfas Valeška kalbėjo apie Vilniaus reikšmę Lietuvos meno plėtojė. Jis pabrėžė, kad Lietuvos menas artimesnis Vakarų menui — italų ir prancūzų. Skirtingas nuo slavų. Lietuvių tautos potencialas glūdi veiklos energijoje. Atsistatiusi Lietuva turėjo viską, ko reikėjo. Atgavę laisvę, lietuviai ėmė puošti liaudies meno kūriniais ir kitais darbais. Kai kitų tautų išsivysė menas įsiskyrė sau naujų idėjų Afrikoje, lietuviai turėjo savas idėjas — etniniame mene.

Krikščionybė lietuvių sąmonėje įgavo pilnatį, kas reiškėsi net meno formomis su savitu įnašu.

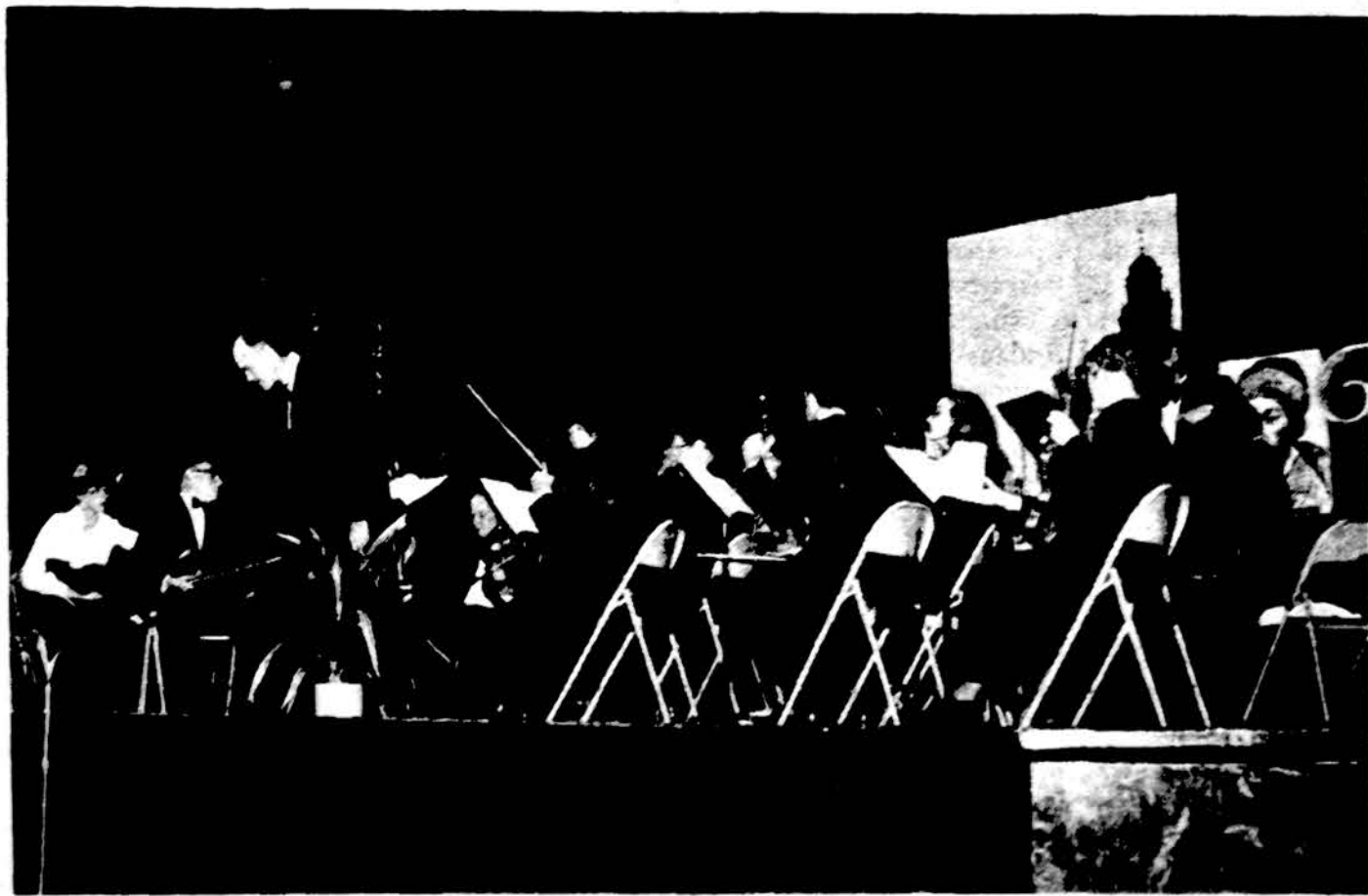
Lietuva turėjo pirmą teatro vaidinimą anksčiau negu Austrija. Bet vieniems ir kitiems nemazas meno šaltinis buvo Italija.

Protestantizmas naikino skulptūras, paveikslus, visa ką tikintysis kūrė, įgyvendindamas savo vidines idėjas. Mūsų šv. Petro bažnyčioje neatsitiktinai matome inkorporuotus vietinius elementus, bet ir didelį italų įnašą. Antimeminiai protestantų reikalavimai, pasisakę prieš bažnyčių puošimą, lietuviams mažai imponavo.

VIDURAMZIO MISTERIJA

Suvažiavimo studijinė rimtis buvo maloniai pajaukinta šeštadienio (IX. 1) vakare pastatymu viduramžių misterijos „Nimnegenio Marytė“. Drama religinė — didaktinė, bet traukė publika savo išskirtiniu žanru, noru pamatyti, kas gi buvo rodoma viduramžių teatre; žmonių prisirinko beveik pilna salė.

Misterijos vertimą kun. Vyta. Bagdanavičius atlikęs sklandžiai. Pastatymą — Anatolijus Kairys. Visą užmojų jis įkūnijo rūpestingai, o spektaklio režisūrą Živilė Numgaudaitė pravedė gana įtaigiai. Ji pati atliko ir pranešėjos vaidmenį. Į aktorijų kolektyvą buvo suverbuoti Linaija Buivydytė — Marytė — Emma, Jonas Jasaitis — dėdė kunigas, Daiva Markelytė — teta, Vilijus Dumžila — velnias, Apolinaras Bagdonas — Kristus, Guoda Antanaitytė —

Chicago Lietuvos styginių ansamblis Lietuvių katalikų mokslo akademijos vienuoliktąjį suvažiavimą Chicagoje užsėdintis muzikinių koncertų Jaunimo centro didžiojoje salėje rugsėjo mėn. 2 d.

išaugęs yra Chicago Loyolos universitetas. R. C. Baumhard suvažiavimą ir Vilniaus univ. minėjimo dalyvius sveikino Lojolos universiteto ir jėzuitų vardu. Pasidžiaugė, kad Lietuvos universitetas beveik keturis kartus yra senesnis už Lojolos univ., kuris turi 110 metų. Pasidžiaugė, kad Lojolos universitetas auklėja, moko ir apšvieta gabių jaunų lietuvių. Ragino ir toliau rodyti gilų susidomėjimą mokslu.

Garbės prezidentuman buvo sukviešti: vysk. V. Brizgys, vysk. A. Deksnys, Lietuvos atstovas dr. S. Bačkis, prel. A. Bačkis, prof. A. Liūma, dr. J. Pikūnas, prel. L. Tulaba, prof. P. Rabikauskas, inž. Rudis, Lojolos univ. prezidentas Baumhard.

Kviesdamas kalbėti prof. P. Rabikauską, kun. L. Zaremba pažymėjo, kad jis vienu metu buvo Gregorianumo univ. vice- rektoriumi, taigi pasiekęs aukščiausią akademinę garbę, kaip bet kuris kitas lietuvis užsieny.

LIEUVISKUMO APRAIŠKOS VILNIAUS UNIVERSITETE

Prof. P. Rabikauskas pabrėžė, kad mums didelė garbė, jog turime universitetą 400 m. senumo. Vilniaus universitetas ugdo mūsų tautos mokslą, meną, architektūrą ir kitas kultūros vertybes.

Apieilastavo, jog pasitaiko mūsų spaudoje užuominų, kad Vilniaus universitetą, neva įsteigęs caras 1803 m., o anksčiau tebuvusi tik akademija. Tai klaida. Jau 1579 m. įsteigimo dokumente karalius sumini universitetą, o popiežiaus rašte irgi figūruoja universiteto vardas.

Prof. Rabikauskas daugiau sustojo prie lietuviškumo Vilniaus universitete. Priminė Radvilos Našlaitėlio laiką savo sekmadienį (rugsėjo 2 d.) 2 val. popiet.

Pakviestas žodį tarti LKMA garbės narys Lietuvos atstovas Washington St. Bačkis, pasidžiaugė, kad jau bus 25 m., kai atgavinta Akademia išeivijoje. Jau 20 m. šiai Akademijai vadovauja prof. A. Liūma. Priminė Akademijos pareigą ne vien uoliai savy veikti, bet ir pareigą išieiti plačiau, priminti pasauliui, prieš kokius pavojus jis yra atsikūręs. LKMA turi krikščionybės idealus skleisti mokslo ir meno priemonėmis. Su išterme ir ryžtu dirbdami, daug padėsime mūsų pavergtiems broliams, kurių šūkis: Vienybė — mūsų jėga! Laisvė — mūsų ateitis!

Susirinkimas nutarė pasiųsti sveikinimo telegramą Akademijos garbės nariui — prof. J. Eretui.

Dr. J. Jerome supažindino su nauju kalbėtoju — Loyolos univ. prezidentu Raymond C. Baumhard. Pabrėžė, kaip labai

Lietuvos jėzuitų provincija susidėjo iš lietuvių — žemaičių, rusų, gudų, mokrų ir kitų. Maždaug kas trečias universiteto rektorius buvo lietuvis. Ypač jų buvo gausu XVII šimt. 1628 metais pavasarį Vilniaus akademijoje buvo 21 kunigas jėzuitas, iš jų 11 lietuvių. XVII amžiuje universitete jėzuitų lietuvių buvo 30—40%, o kartais ir daugiau.

Kai po rusų antpuolio ir su naikinimo 1669 m. pradėjo veikti universitetas, iš 22 jėzuitų kunigų lietuvių buvo 8, žemaičių — 3. Rektorius buvo lietuvis.

Rusų ir kanonų antpuolis buvo baisus smūgis universitetui. Nors Vilniaus universitetas buvo daugiausia lietuvių, bet lietuviškumas buvo svarbus universitetui. Pirmas lietuvis brolikas buvo P. Valcekovičius, o pirmas

Iš Stockholmo

(Atkelta iš 1 pal.)

tas J. Kazlas papasakojo apie savo tėvo disertaciją, parašytą dar nepriklausomoje Lietuvoje. Ir tiek. Birželio 16 dieną visa lietuvių grupė, įskaitant mūsų kolegą kairimą ir jo žmoną, buvo pakviesta pas vieto lietuvių, sėkmingą biznierių Feliksą Taką. Pas mačionius šeiminius susitikome ir su kitais vietiniais lietuviams. Prie pyragaičių, kavutės ir stipresnių gėrimų laikas bėgo linksmai ir greitai. Vėlyvą naktį šeiminiškai automobiliais parvežė mus atgal į Hasselby pilį.

Ruošiant tokias konferencijas, visi organizaciniai darbai paprastai užkeliama ant vos keleto žmonių pečių. Šalia visų kitų, prisidėjusių prie konferencijos pasiekimo, daugiausia čia pasidarbo trys asmenys: latvis Imant Rebane, estas kompozitorius — muzikologas Harry Olt ir lietuvis, senas kultūrininkas, buvęs lietuvių kalbos dėstytojas Stockholmo universitete, Juozas Lingis. Jiems priklausoma mūsų ypatinga pagarba ir dėkingumas.

Iki pasimatymo 1981 metais!

Bowling Green State University.

kunigas buvo Jonas Kumelis.

Yra lietuvių jėzuitų laikas generolui, kur nusiskundžiama, kad Vilniui į seminariją negali įstoti lietuvių studentai.

Buvo laikų (1566 m.) jėzuitų generolui, kur prašoma, kad Lietuvoje provinciole patarųjų tarpe būtų ir lietuvis. Prašo tėvą generolą pasigalėti vengšės Lietuviškas, steigiant čia atsakrų provinciją, neatsakrų Prūsų nuo Lietuvos provincijos. Taip rašė kun. prof. Brokas, anglas. Steigiant 1608 m. jėzuitų Lietuvos provinciją, buvo atsizvelgta į panašius reikalavimus. Lietuviams buvo priskirti prūsai, mokrų, net ir Varkuvos jėzuitų rezidencija.

Lietuvos jėzuitų provincija buvo savarankiška, nepriklausė nuo lenkų provincijos.

Su lietuviškas sąvoka rūsos ir kalbos mokėjimas. 1761 m. Lietuvos provincijoje buvo 588 kunigai ir broliai, iš jų 162 lietuvių, iš kurių daugiau pūsė mokrų lietuvių kalbą. Iš 62 žemaičių kalbą mokrų 61. 1777 m. lietuviškai mokančių jėzuitų susidarė 180.

Specialių lietuvių kalbos paskaitų per du šimtmečius nebuvo, tas pat ir su lenkų pamokomis. Oficiali kalba pasliko lotynų, kas lietuviams buvo naudinga, nes prilaikė lenkų kalbos domėnavimą.

Prie jėzuitų noviciato buvo ir lietuvių kalbos būrelis. Tokius lavinimosi būrelius universiteto statusas numatė.

Atsirado prie universiteto pirmosios lietuviškos knygos, maldaknygės, giesmynai, žodynai — Slavofoninio pavyzdys rodo, kad tuo laiku buvo stiprios lietuviškumo apraiškos.

Tais leidiniais naudojosi ano meto dvasiškiai ir vienuolynai. Universitetas daug prisidėjo prie lietuviškumo ugdymo, ypač kaime, iš kurio vėliau kilo tautinis atgimimas.

Raštu suvažiavimą sveikino New York akad. židiny — prof. Šlepetytė, Muzikologijos archyvas — prof. Žilėvičius, Katalikų moterų sąjunga. Dr. B. Petkauskas paaukojo 1000 dol. Suvažiavimo vardu padėkota kun. Kuzminskui už Liet. Kat. Bažnyčios Kronikos leidimą svetimomis kalbomis.

Baigiamajame žodyje LKMA pirm. A. Liūma dėkojo Chicago židiniui, paskaitininkams, solistams, šeiminkams, jėzuitams už patalpą. Dėkojo mecenatams. Šis didingas dvasios švystelėjimas yra įrodymas

(Nukelta į 9 pusl.)

Pilna ir neišnaudota poezija

Henrikas Radauskas, EILERASČIAI
(1965 - 1970). Pomirtinė poezijos knyga. Išeido Vytautas Saulius Chičagoje 1978 m. Spaudai paruošė ir pataisė Jurgis Blekaitis. Išvada parašė Alfonsas Nyka-Niliūnas. Library of Congress Card Number: 79-069816. Tiražas 350 egz. Knyga taisyklais viršeliais, 100 psl., kaina — 6 dol., gaunama ir "Drauge".

PR. VISVYDAS

Radauskas vadovavosi ne tradiciniu "širdies balsu", bet estetikos išaštintais regėjimo ir girdėjimo pojūčiais. Tokiu būdu pasaulio apraškos regėjo jis žymiai daugiau spalvingu bei išpūdingu situacijų, negu šiaip regima, žiūrint per patogiai įprastą lyrinę prizmę. Nėra tai vien žaismas žodžiais stikliniame narve. Parafrazuojant R. Šilbajorį, Radausko aistroje gyvenimui vyksta nuolatinė poetinio meno medžioklė. Formuluoja sąlyčiai su pasauliu. Ekspresyviai skamba tikrovės išpaudai. Juk ir tas kultūrinis žodynas yra jo — paties Radausko — pamilta realybė, tegu ir atelanti iš knygų, muzikos, paveikslų, mitų. Vis tiek konkreti, nes menas irgi yra realus. Kas poetiškai mini Scarlettį ar Bachą yra nemažiau konkretus už tą, kuris mini Kauno karo muziejaus varpus.

Radausko kategoriškai gintas jo paties poetinis neužsigažavimas Niliūno akys nebuvo visiškai nuoseklus. Radausko eilėraščiuose matome "dėsningai suformuluotą turinį, liudijanti tam tikrą pasaulėžiūrą, etc."

Nenoriu šio rašinio paversti padrika Nykos - Niliūno minčių santrauka, su negrabiomis įterptais savo nuomonės skatikalais. Skaitytų patys įsitikinti, kiek skaidrumo ir Radausko poezijos pažinimą įneša Niliūno blaivi analizė. Jo "Zodis", rašytas 1971 m., vadinasi, vieneri metai po Radausko mirties. Man regis, dabar, aštuoneriems metams pralinkus, Niliūnas galėjo be vargo išbraukti tuos lyg ir "neekrologinius" atspėjimus, kad "sunkiausia rašyti apie žmogų, su kuriuo gyventa toje pačioje kasdienybėje". Ar iš tikrųjų taip jau sunku? Gal šitaip Niliūnas jautėsi anuomet? Aplamai raštingi poetai noriai rašo apie savo draugus literatus. Rašė J. Aistis, M. Vaitkus ir neseniai apie Radauską Jurgis Blekaitis "Metmenyse" (Nr. 33). Mums verčiau trūksta atvirų prisiminimų. Sakau, atvirų, nes dažnai be reikalo varžomės, tiesiog prisibijome su kokia būdingai intymia detale "sutepti" garbingo žmogaus atminimą. Žinoma, Niliūnas savo turtingame įvade pasakė tiek, kiek buvo įmanoma tokios apimtities leidinyje.

Knygos pabaigoje spausdinamos ne mažiau svarios Blekaitis pastabos "Prie poeto rankraščių". Pasirodo, Radauskas savo eilėraščius nešiojo mažoje užrašų knygelėje. Į pomirtinę knygą įėjo 34 eilėraščiai, rašyti tarp 1965 ir 1970 metų Washingtono. Poeto rankraščiuose J. Blekaitis su rado parašymo datas bei vieto-
ves anksčiau atspausdintų eilėraščių. Šią informaciją jis prijungė prie straipsnio. Pabaigoje taip pat pateikė išsias sąrašą su pomirtinės knygos eilėraščių parašymo datomis, vietovėmis ir rankraštinių variantais. Prieš akis visiškai studijinis vaizdas.

Pradžioje užsiminiau apie mūsų suose įgalėjusią nuomonę, kad Radausko poezija yra estetiškai uždara. Vieni teigia, kad jo kūryboje trūksta biologijos, kiti, įsiminę garsiąją Pasakos eilutę, tvirtina, jog Radauskas netiki pasauliu, tiki vien pasaka.

Pastarųjų sampratų šakas gerokai apgenė kai kurie pomirtinės knygos eilėraščiai. Pavyzdžiui "Kolona", kur poetas detalai išskaičiuoja žmonijos katastrofų negandas:

*Broliai ir seserys vieną savaitę
Mirė badu,
Tėvų nudirė kareiviai,
Varnai skrido virš miesto.
Motina nusisikandino.*

Nemanau, kad šitie žiurpūs įvaizdžiai tėra tik poeto erudicijos aistringi ar žaismingi skrydžiai į keistai pasakišką pasaulį. Bent šitame eilėraštyje jis "biologiškai" liečia, išgyvena kolonos pavaldę susitelkusią istorinę ironiją. Kai skaitome eilėraščius "Paklydęs girioje...", "Iškelavimas, ar "Balsas tarė: pradeda smigti", aiškiai nutuokiame, jog poetas byloja savo gyvasties gelmenų vėsu. Štai su kokia nusivylimu balsu jis apibendrintai išreiškia pavėluoto "sugrįžimo" būseną paskutiniame poeme:

*Savo pažadą ištesėjęs,
Tu girdėsi: krenta lašai —
Ir stovėsi kaip Odisejas,
Nežinodamas ar grįžti.*

Jei Radauskas ir žaidė žodžiais, tai žaidė ne tik šradinčiai, bet ir su jausmu. Apie jo mimoziską jautrumą juk rašo Niliūnas. Sunku poetui sukurti melodiją be liūdesio ar nostalgijos tonų. Ir Radauskas neišvengė mums į gimto lyrizmo. Jo poezijoje šalia barokinio klavesino skamba ir kiti instrumentai, net lietuviškos kanklės. Išgirsti ir suprsti polifoninį visokių kontrpunktų sąskambį — tai ateities kritikų darbas. Jie papildys A. Nykos - Niliūno, R. Šilbajorio ir J. Blekaitis jau dabar vertingas įvagas.

Ateityje, naujai tyrinėjant Radausko palikimą, turės iškilti apčiai lig šiol neliestu klausimų. Pavyzdžiui: Ar poetas domėjosi Freudu? Juk Radausko bėplis Bruno yra psichiatras, o Radausko įvadijai vietomis yra tarsi atplazdėję iš sapnų pasaulio. Ar jis kam nors pasakojo savo sapnus? Freudų psichoanalitinis požiūris į meną įtakojo siurrealistus. Ju poezijoje išnyko riba tarp sapno ir tikrovės. Tereikia tik paskaityti kelis prancūzų siurrealistinius poetus ir kai kuriuos Radausko eilėraščius, kad ir "Susprogsi veidrodį" pomirtiniame rinkinyje, tada bus aišku, jog Radausko eilėraščių turi siurrealistinę kryptį — napeisytį logikos varžytų ir kuo išradingsnėmis žodžių samplaikomis atskleisti tikrovę.

Kita įdomi tema suksit apie Radausko humorą. Kai kurie pomirtinės knygos tomai yra per dėm šamojingi. Jei ir nesukelia trankaus juoko, tai visuomet įskelbia nuostabos šypsnį. Štai kokia lakoniškai netikėta Izoldos mirtis: "ėmė dainuodama verkti,

2. Mikiya Tūrai (G. Buschario "Lauko ir Lauko")

2. Mikiya Lauka III (G. Buschario "Lauko ir Lauko")

Henrikas Radauskas

DINASTIJOS GALAS

*Karalius cina per miestą,
Jį sveikina herbai ir lūtai,
Dvi saulės, tarytum žuvis,
Laiso jo batų laką.
Jam lenkiasi žmonės ir žolės
Ir gotiški bokštų viršūnės,
O saulės, nuo batų nuslydusios,
Tvenkinio vandens laka.*

*Kalviai kala jam paskirtą durkėlį,
Dėl jo aukso susimus tarnai.*

*Karaliaus žmona — karalienė
Dainuoja gėles balsu,
Maudosi vyme ir piene
(Maudosi prie visų),
Lengvabūdė kaip pieno puta.
Visa laiminga tauta
Geria pieną per vakarienę.
Ji rausva, kaip Rosė d'Anjou.
Paduokit arkliams avižų!
Bet jei nepavyks pabėgti,
Dėl sukenelų susimus tarnaitės.*

*Princų gyvų užkas ir žemę
(Kast anksčiau — akmenota dirva)
Kai bus užberta galva,
Balsiuojai ir siuvėjai kalbės:
Tegul jis dugne duobės
Kaip Antėjus stiprybės semis
Iš tos žemės. Subėgė ant kapo,
dvaro damos atkasti mėgina
(Jei angeli dar netapo),
Kai jų raudančios rankos sutina.*

Dėl jo sielos susipykta mergaitės.

STATULOS PRIE VANDENS

*Čia herojai Šekspyro dramų
Akademiniame akmenų
Abejingai žvelgia į ramų
Vandens ir vandens*

*Ima grimet į juodą bedugnę,
Kur turės raudot amžinai,
O gelmėj jau užkūrė ugnį
Torquemados juodi angelai.*

PAUKŠTIS PAKICIA PLUNKSNAS

*Purpurinis molaitas paukštis,
Kuris tupi mėnulio medį,
Gieda apie Scarlettį, Bachą,
Apie Haendelį ir Corallį.
Barokinės muzikos upė,
Plaukdama pumperais ir balcelm,
Tyliai virpa ant žali lapo,
kuriam marmurinai pirštai
Roko balčiausią paukštį,
Giedantį apie Bachą.*

*Purpurinis paukštis uodega,
Jis, surikęs tartum vaiduoklės,
Ima lėkti aštriais zigzagais,
Ir jo spindinčios akaros krinta
Ant galvos varinai Dianai,
Jos stiklinis sopranas gieda:*

*Ihr werdet weinen und heulen —
Gleich wie der Regen und Schnee!
Ir jai priitaria raudantis paukštis
Ir ramus oboe d'amore.*

2. Mikiya Ek Hilo Claudio Bassetti

II pomirtinė poezijos knygos "Eilėraščiai" (1965—1970).

JUNIPER COUNTY

*Čia baltas medis tykiai gamosi,
Baltiniai žvelgia mandagiai,
Ir, kaip senovinius romanuos,
Ant rožių nutupia drugiai.
Augina dūnų kadugiai.*

*Ir žitą dūnų geria jūrvininkai,
Kol juos laivan gražina gaidys.
O gal ne jūrvininkai — mūrvininkai,
Kurie baubytį pastatys.*

*Aplink įventorių avys gamosi,
Banguoja mietiai ir rugiai,
Ir, kaip senovinius romanuos,
Su rožėm kalbasi drugiai,
Augina dūnų kadugiai,
Baltiniai žvelgia mandagiai.*

NAKTIS

*Jūroį sudegę pusė dangaus,
Tuoj delfinai žvaigždės pamatys,
Ir atsargūs trimitai eugaus,
Ir išeis iš tamsoje praistis.*

*Nuo atėnėnų žingenis klatė
Atminimų per naktį gimus.
Kaip naujagimio perlo, žvaigždės
Rauvas kūnas juoduos mezginius.*

*Brėdė krenta kaskadom žviesų,
Jos žvaigždžių gaires išvartys
Ir, dainuodama aukštų balus,
Baukia žemę į dangų Naktis.*

BALTI MALŪNAI

*Balti malūnai mala lėkų,
Ir laikas byra ant kalnų,
Ir gruodžio baltos rankos laiko
Baubyties bokštus už sparnų.*

*Ir jie paskristi nebėgali,
Ir aš pačiot negaliu.
Ir kas dabar pasieks tą šalį,
Kur faunas miega tarp gelų
Ir mūmų groja rageliai?*

2. Mikiya Zuma

SUGRIZIMAS

*Šmė lyt, ir naktis sušlapo,
Ir palovipo erdvėm ir žuvin,
Ir spindėjimą žali lapo
Tu pasiėmė su savim.*

*Ir tau liko tasai žaumas,
Kaip saulėlydis rauvas žva,
Lėtas laikas ir pilkas dūmas
Ir plūna debesų kalva.*

*Jei paklydęs kada gulėsi
Dykumoje po saule žaursia,
Tu galėsi grįžti į pavojų
Medžio, mirgančio ešer.*

*Pamatysi temstantį krantą,
Kur mėnulį vėlovi žvejai,
Ir žobėlių žuvis, kura suprantą,
Kur per žitiek metų ešai.*

*Savo pažadą ištesėjęs,
Tu girdėsi: krenta lašai —
Ir stovėsi kaip Odisejas,
Nežinodamas ar grįžti.*

2. Mikiya Kiek šiai išalkyt? (G. Giesmanno Paryžius)

nusikvatojo ir mirė" (Tristanas ir Izolda). Arba ant marmuro stalo gulintios mėsos palyginimas su mžė (Mėsinė). Ar vėl taiklus "Olandijos" apibūdinimas: "Spinoza aiškina tulpėm, kad Dievas tarp jų gyvena". Būtu įdomu patyrinėti, kiek šiuose Radausko samojų proveržiuose yra daigumo. R. Šilbajoris (Perfection of Exile) šitokias pakilių tradicinių žodžių sankabas su žemiškais išsireikimais Radausko poezijoje vadina "cruel humor". Tai literatūrinio žodyno terminas. Mano manymu, būdvardis "žiaurus" kažkaip netinka Radausko humoro atvejais. Niekad

nekyla mintis, kad tie keisti, judrūs įvaizdžiai turėtų "žiaurumo" atspalvį. Vėliau įsypomės, skaitydami, kad "pamišusi Morta kiauš dieną maudosi vonioje, ryja žalią mėšą" (Bonnard), arba "Frakuoti fortėpionai nubėgė prie upelio. / Imu skambinti valsa "Grazioli Elena" (Keistas pavasaris).

J. Blekaitis savo atsiminimuose "Metmenyse" aprašo Radauską, stebintį juokingą situaciją su įsigėrusiu, bet savo pareigą atliekančiu trimitininku Wagnerio operoje Kaune: "Liko įspūdis Radausko, nusimetusio visą savo rezervuotumą, gyvo ir linksmo kaip reta. Kas sakė, kad jis nekenčia klaidų ir atsitiktinumų". Atseit, poetas mėgo stebėti "klaidas ir atsitiktinumus". O tai iš tiesų kiekvieno linksmo žmogaus pomėgis. Vis dėlto Radausko eilėraščiuose humoras šokteli toliau — į visišką priimtos tvarkos suirutę. Į samojų triumfą. Smagus linksnumo gija vinguoja per visą Radausko poeziją. Pacituokime pavasarinę poemą iš pomirtinių "Eilėraščių":

*Kaip pamoką kasmet gamta
kartoja
Zahumą. Juokiasi žalia prasmė*

*Aštrūs daigais, ir šmeta
artoją
I karščių dangų vyturio giesmė.*

ATSIUSTA PAMINETI

• AKIRACIAI, 1979 m., Nr. 6. Atviro žodžio mėnraštis. Redaguoja Redakcinė kolegija. Administruoja K. Avizienis. Redakcijos ir administracijos adresas: 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiro numerio kaina — 1 dol.

Saulėtas vasaros įkvėpimas

Ispūdžiai iš Prano Gailiaus parodos

Parodos atidarymo vakarą (rugsėjo 14) Chicagoje jau dvelkė rudeninė vėsma. Tačiau žengus į M. K. Čiurlionio galeriją, Jaunimo centre, iš Prano Gailiaus paveikslų į akis blykstelėjo kaitri ir šviesi vasaros saulė. Tačiau ji šviesė aktyvų, neįprastą, tamsių akinių užsidėję, juos atstojo tiksliai dažo intensyvumą reguliuojantis dailininko talentas. Ir iš kur tas gamtinis, jokių „smogių“ nepaliesias šių paveikslų skaidrumas? Negi atsi-
vežtas iš Paryžiaus?

Ir greit viskas paaiškėjo: prasižėmęs savo žodyje pats dailininkas. Pagaliau lūdi jo ir parašai paveiksluose: Wasaga, 1979. Štai — paryžietis atvažiuo į šiaurės Ameriką, vasarą praleido prie vandenų Kanados lietuvių mėgiamoje Wasagos vasarvietėje, intensyviai tapydamas. O darbo rezultatas — regima paroda. Vienos saulėtos vasaros įkvėpimo išdava.

Tai sakdami, turime galvoti daugumą aliejinės tapybos darbų, atliktų po Kanados dangum ir prie Hurono ežero įlankos vandenų pačiame praėjusios vasaros karštoviduje. Visa tai liudija labai intensyviu Prano Gailiaus darbu. Stebina žiūrovą ne tik šio vasarinio užmojo kokybė, bet dar labiau kokybė. Tai dailininkas, kuris jau turi savo spalvą, savo kontūrų formą ir savo kompozicijos struktūrą. Šios trys visuma sudaro ryškia ir originalia vienu, kurią lengva iš karto atpažinti ir be abejonių tarti: tai Pranas Gailius!

Abstraktistas ar realistas yra Pranas Gailius šios pastaruosios savo darbuos? Atrodo, nei vienas, nei kitas. O gal ir toks, ir anoks. Aplamai, sunku būtų Gailių įminėti kategorijas ir beįreikiuoti. Jis, kaip ir kiekvienas autentiškas dabartinis dailininkas, sintetinis, kas yra šių dienų dailės raidoje laimėta, pridėdamas dar (kas yra svarbiausia!) savąjį. Aš, tai savąjį išsiskyrimo būdą, tą matematiškai nesuvaldomą „kažką“, o tačiau pačią branduolinę paveikslų vertę.

Realistas Gailius gali būti ta prasme, kad jis spalvomis ir kompozicijomis neatsako kaip papuola. Kiekvienas paveikslas, kaip gero architekto projektas, turi ryškia ir tikslią struktūrą, o spalva ištraukta ne iš įsivaizduojamų sferų, o tiesiog iš daiktų, iš konkrečios regimybės. Jeigu jau mėlyna spalva, tai jauti, kad ji paimta iš vasariškos dangaus mėlynės, jei žalia — tai tiesiog išplėsta pievos velėna, ar miško sienos plotas, tik paveikslas mikroskopiskai ar teleskopiskai priartinti prie žiūrovo akių. Dailininkas renkasi regimojo ir tikro pasaulio spalvines detales ir iš jų kuria realiojo pasaulio ir savojo dvasinio pasaulio impulsų simbiozinę realybę. Kai kam ji gali pasirodyti ir abstraktas, jeigu čia bus įsivaizduojama konkretnas daiktas visumos. Šia prasme Gailius bus ir abstraktistas, kaip abstraktistas yra ir Čiurlionis savo „Žiemos ciklo“ ledinių detalių akcentuose.

Tačiau Gailius Wasagos darbuos vis dėlto netampa vien tik saulės garbintoju, saldžiu ir nerūpestingu šviesos optimistu. Vien tik spiginimas saule žiūrovui greitai pabostų. Užtat vasarinio džiaugsmo nuotaikas dailininkas labai sakingai su-
tramdo, kompozicinėse figūrose ir spalvinėse plokštėse iš-

kirsdamas aštrias kampų brizmas, visą tapybinį užmoį samoningai sudramatindamas. Tam pačiam tikslui gražiai tarnauja ir juoda spalva, lyg saulės laiks nuo lanko pridengiančio debesio šešėliai.

Išvyka į kanadiškąją vasarą dailininkui tikrai buvo palaiminga. Tai pabrėžtinai Gailiaus darbų etapas, savotiškai besiskiriantis nuo kitų jo užmojų. Akivaizdus pavyzdys yra prieš pat išvyką nutapyti keli darbai Chicagoje. „Kompozicija su tuščia kėde“ (Nr. 1), „Žuvis niekada neturi pasikelti iš gilumos“ (Nr. 3) ir visi tie trys „Nokturnai dėl žuvies“. Pasilikęs Chicagoje, jis iš visų tų tamsybių vargu ar būtų išsokęs. Chicago tamsuosius vis tiek nustelbia Wasagos saulėtieji. Juo labiau, kad čikaginiai, nors ir neblogi, nereprezentuoja Gailiaus, o kai kur, kaip anoj „tuščioje kėdėje“, galima užčiuopti net tam tikras

Francis Bacon užuominas.

Gražiai šioje parodoje į tapybą įsiterpia ir ankstesnieji, jau vienu kitur ir matytieji, spalvotos grafikos darbai. Visų pirma „Emocinio paviršiaus“ ir „Inca-bloc“ ciklai, liudijai ir įkvėpimo ir darbo draugystė.

Užkliūva akis ir už lyg tam tikrose parodos vietose pamėtytų (gerąja prasme) akmenų — už knyginių lapų juoda — balta Gailiaus darbų — poezijos tekstų grafiško apipavidalinimo, už O. V. Milašiaus „Lietuviškosios siuitos“ ir „Jūros“. Tokios poezijos ir grafikos su-tuoktūvės kitų tautų meno rai-doje puikiojasi išskirtinio grožio kūrybiniais darbais. Mūsų šie dar vis yra retenybė. Todėl ir Gailiui linktume čia nesustoti, o kaupti pradėtąjį indėlį šioje srityje ir toliau.

Parodą dar galima lankyti šiandien ir rytoj (šeštadienį ir sekmadienį). Parodą surengė Santara-Sviesa. Kazys Bradūnas

Pranas Gailius

Is dailininko darbų parodos M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

LKM Akademijos suvažiavimas

(Atkelta iš 2 psl.)

Mūsų susiklausymo ir pasisve-timo. Jei bus suvažiavime kas vertingo, istorija bylos. Mes skirstomės atgaivinti dvasia, o per išleistas suvažiavimo dar-bus suvažiavimas švies ir ki-tiems. Iki pasimatymo XII akad. suvažiavime 1982 m.

BAIGMINIS KONCERTAS

Jauni atgaiva po visų pose-džių ir paskaitų buvo Lietuvių styginių ansamblio, vadovaujan-
mo muz. Fausto Strolia, kon-
certas.

Mūsų styginių jau gana aklandžiai susigrojo. Malona pasigėrėjimas buvo klausy-tis jų atliekamų net ir sunkesnių muzikinių programų numerų. Smuikai, violos, violončėlės, fortepijonai ir kontrabaso pa-ly-da, klusniai sekdami dirigento mostus, darniai atliko Leclair, Haydn, Mozart, Naujalis, J. Jurgutis, Čiurlionis, Oginis, Budrevičius ir F. Strolia kom-pozicijas. Programos finalas buvo sugrąžta Lietuvos himnas, publikai giedojuu pritariant. Visas koncertas labai derinosi su minėjimo rimtimi.

Tenka dar pridurti, kad Chi-cagose Lietuvių styginių ansam-blio yra brangus įnašas į šios lie-tuvių kolonijos muzikinį gyveni-mą. Tegu jis dar nėra pasie-kes reikšmingi viršūnių, bet nuolat daro jaučiamą pažangą. Styginių koncertas lapkritį mėnesį bus mieliai laukiamas.

Apskritai suvažiavimą reiki-laikyti gražiai pasisekusiu. Bu-vo suvažiavusių iš tolimesnių miestų: Washingtono, Cleve-lando, Detroito. Buvo iš Kan-a-dos, Pietų Amerikos, Europos. Paskaitos buvo sukurto lygio, gerai lankomos, tik visur trūk-dė nelaukiant per visas dienas išsilaiskęs karštis, rodąs, kaip reikalingas Jaunimo centrui vė-sinimas.

Gera atgaiva buvo kavinės patalpos, kur jau veikla vėsin-tas ir kur M. Marcinkienė, V. Orentienė, dr. O. Mironaitis, J. Kerelienė, E. Trimackienė, Z. Adamavičiūtė, B. Kožienė, maloniai vaišino svečius. O sek-madienio vakaro suvažiavimo baigminis banketas Lietuvių Tautiniuose namuose nuotai-dingai užsklėdė visas studijines dienas, kur meninę programą atliko sol. Dana Stankaitytė, muz. A. Vasaitis ir akt. Vitalis Zukauskas.

Vakaronė su Povilu Gaučiu

Povilas Gaučys mūsų kultūri-niame gyvenime yra vardas su pavardę, kurią negalima pamir-šti. Tai rašytojas, nepriklauso-mas Lietuvos diplomatas, dain-gelio puikių veikalų vertėjas lie-tuvių kalbon, daugelio jūrų ko-misijų narys įvairiuose literatū-ros konkursuose bei premijų skyrimu. Apie visa tai bus ka-bama ir pats Povilas Gaučys daug papasakos rugsėjo 28 die-no (penktadienį) Jaunimo cen-tro kavinės kultūrinėje vakaro-nėje 7 val. 30 min. vak. Pokalbį su P. Gaučiu praves Algirdas Titus Antanaitis. Iš P. Gaučio vertimų skaitys: Guoda Anta-naitytė, Juozas Kapacinas ir Viligailė Kavaliūnaitė. Čikagie-čiai kviečiami šioje Jaunimo centro rengiamoje vakaronėje gausiai dalyvauti.

tik Peter Ustinov sutiks kitą va-sarą Lyra vaidinti. Spėju ir vilūdi-si, kad kitą vasarą ir didelis būrys mūsų tautiečių ten matys Liet-
višką Kordeliją...

Nuomonės ir pastabos

Apie mūsų kompozitorius ir jų „rabinus“

Rūtos Klevos Vidžiūnienės po-kalbyje su Bruno Markaičiu (Draugas, Nr. 216) yra štai to-
kia pastaba: „Mes desperatiškai norime, kad mūsų kūrėjas iš-plauktų į tarptautinius vande-nis“, bet kitoje rankoje laikome lazda jam užvožti per galvą, jei nebus „lietuviškas“ ir neliks mū-sų rabinų užgirtas.“

Ar jaučiame sarkasmą? Atrodo, kad taip. Gaila, nes esu tikras, jog bet kuriam mūsų meno kūrė-
jui išnirus „tarptautiniuose van-denyse“, ne tik „rabinai“, bet ir visa lietuvių tauta nuosirdžiai džiaugtųsi.

Nežinau, ar esu tame „rabi-nų“ sąrašė (turėčiau daug gar-bės — praeityje Čiurlionis, Gruo-dis, Vaižgantas buvo jų tarpe), bet dėl mūsų muzikos identiteto esu daug kartų kalbėjęs ir rašęs. Pakartosiu šia proga savo min-ties esmę.

Jeigu lietuvis kompozitorius nori rašyti nelietuviško stiliaus muziką, tai, Dieve, jam padėk, ta-čiau mes tokiu atveju jo darbus vertintume be kokio sentimental-
laus nuolankumo, o pagal tarp-

tautinį muzikos vertinimo mastą. Ir kadangi dažnai tokie kūrybi-niai bandymai skamba lyg būtų sunkiai „išperėti“, lyg būtų ko-
kia kompiliacija, tai samprotau-jame, kad gal geriau būtų laiky-tis savojo lietuviško kamieno. Tautos kūrybinis genijus kažkaip savaime iškelia kartais ir labai diletantišką darbą, o ką besakyt apie didesnio talento pastangas.

Yra toks angliškas pasakymas: „If you go deep into your own heritage, you come out on the other side of the world“. Mu-sorgskis, Smetana, Bela Bartok ir daugelis kitų yra geri pavyzdžiai.

A. Kučiūnas

ATŠUŠTA PAMINETI

• KARYS, 1979 m., Nr. 5. Pa-saulio lietuvių karių - veteranų mėnesinis žurnalas. Redaguoja Zigmars Raulinaitis. Redakcijos ir administracijos adresas: Karys, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. Metinė prenumerata — 11 dol.

kurį galite ir neatsakyti. Stratfor-de tiek daug aktorių. Tokių jaun-tumėse vaidinti ir filmuose? Kur nenorėsi! Bet ir filmus patekti ne-lengva. Reiktų samdyti agentą. Didelė konkurencija. Šią vasarą Jūsų repertuare keturios dvasos. Kurioje atliekate didžiausią, svar-biausią vaidmenį? Taip, keturios: Richard II, The Woman, Yerma ir King Lear. Paskutinėje — svar-biausia. Būsiu Kordeliją. „Ka-ralių Lyra“ tuoj pradėsime repe-tuoti. Richard II jūs esate kara-lienės Izabelės vaidmens antri-ninkė. Ar turėsite rolę pasiroš-ti taip, kaip Marti Maraden? Ži-nomal! Esu rolė išstudijavus, su-repetavus, visiškai pasirošus ją atlikti, jei reikėtų. (Palinkėjęs, kad Marti Maraden iš poros spektaklių kur nors dingtu, Ingridą prajuokinau). Minėjote, kad sku-bat į Avon teatrą, kad turite warm-up. Argi aktoriam, kaip sportininkam, reikalingas „apši-limas“? Net dvi valandas prieš vaidinimą? O taip, būtinas. Ir ju-desių, ir balso... (Čia jau susto-jome, nes buvo lygiai šešta). In-grida, dar vienas klausimėlis, i-

ALFONSAS NAKAS

pasitaikydavo kas linksmesnio, ir akys, ir lūpos, ir veidas nušvin-da-
vo šilta šypseną, o melancholi-jos, to nuostabaus gaudio — kaip nebūta.

Trumpas pokalbis išėjo maž-daug šitoks (klausimų ir atsaky-mų nerakinsiu ir jokias kabutes, kad neteiktų visiško autentiš-kumo; jau minėjau, kad jis tik apytikslis, vėliau užrašytas).

Girdėjau, esate čikagietis? Taip, gimiau ir augau Chicago, Mar-quette Parke. Puikiai valdote lie-tuvių kalbą, be akcento (jau bu-vau prisiklausęs, kai veltui zu-jom aplink magnetofoną). Tik kalbate, ar mokate ir raštu. O taip! Kalbu, skaitau, rašau. Bai-giau lituanistinę mokyklą Jauni-mo centre. Sokau tautinius šoki-us. Ir kitus tautinių šokių mokiau. Be to, esu ateitininkas. Kaipgi be lietuvių kalbos? Kada pradėjo-te vaidinti? Kada pradėjau? (Čia veidą ir akis nušvietė šilta šypse-na. Nuo vaikystės. Kiek tik ga-liu atsiminti. Kai lankiau pra-nėžios mokyklą, vaidindavau po-

nios (Zitos Kevalaitytės) Visoc-kienės ir ponios Augienės būre-liuose. Bet užaugusi jau su lie-tuviais nevaidinate, tiesa? Pavyz-džiui, nematėme jūsų Antram kaime... Apie Antrą kaimą žinau ir kai kurias jo aktoriaus pažis-tu. Bet tuomet aš jau studijavau Ka-nadoje, Viktorijos universitete, Britų Kolumbijoj... Universitetą baigusi, stojote į vaidybos mo-dą, lyg būtų kitoje rankoje laikome lazda jam užvožti per galvą, jei nebus „lietuviškas“ ir neliks mū-sų rabinų užgirtas... Ar jaučiame sarkasmą? Atrodo, kad taip. Gaila, nes esu tikras, jog bet kuriam mūsų meno kūrė-
jui išnirus „tarptautiniuose van-denyse“, ne tik „rabinai“, bet ir visa lietuvių tauta nuosirdžiai džiaugtųsi.

Ar jaučiame sarkasmą? Atrodo, kad taip. Gaila, nes esu tikras, jog bet kuriam mūsų meno kūrė-
jui išnirus „tarptautiniuose van-denyse“, ne tik „rabinai“, bet ir visa lietuvių tauta nuosirdžiai džiaugtųsi.

Aktorė Ingrida Blekytė

Susitikimas Stratforde su Ingrida Blekyte

Kai praėjusią žiemą Stratfordo festivalio reklamos biuletenis iš-
vydavo „INGRID BLEKYTIS“, bu-vau beveik tikras, kad ji — lietu-
vaitė. Tai patvirtino „Draugo“ kovo 24 d. kultūriniam priede NJ rašinys.

Sezono pradžioje Festivalio va-dovybė paprašiau su Ingrida in-terviu lietuvių spaudai. Siūliau-si liepos 14 ar 15, kai ten būsiu keturių vaidinimų žiūrėti. Atsa-kymo nesulaukęs, vis tiek nusivė-žiau magnetofoną ir bloknote po-rą tuzinų klausimų. Ingridą te-mačiau scenoje. Rugpjūčio 11 d. nuvykau ir augau Chicago, Mar-quette Parke. Puikiai valdote lie-tuvių kalbą, be akcento (jau bu-vau prisiklausęs, kai veltui zu-jom aplink magnetofoną). Tik kalbate, ar mokate ir raštu. O taip! Kalbu, skaitau, rašau. Bai-giau lituanistinę mokyklą Jauni-mo centre. Sokau tautinius šoki-us. Ir kitus tautinių šokių mokiau. Be to, esu ateitininkas. Kaipgi be lietuvių kalbos? Kada pradėjo-te vaidinti? Kada pradėjau? (Čia veidą ir akis nušvietė šilta šypse-na. Nuo vaikystės. Kiek tik ga-liu atsiminti. Kai lankiau pra-nėžios mokyklą, vaidindavau po-

Visų pirma, kaip ji rugpjūčio 11 d. atrodė? Aukštoka (penkių — septynių), lieknutė, elegantiš-ka, bet kukliai apsirėngusi (il-gas, iki pusės blauzdų, tamsus si-jonas ir šviesi palaidinukė — blūzėlė). Pusilgiai (iki kaklo), tankūs, lengvai banguoti kašto-niniai plaukai. Proporcingu for-mų veidas, nosis, skruostai. Iš-skirtinai gražios gilios, didelės, žalsvos akys. Į galvą man šovė, kad tos akys, tas melancholiš-
kas žvilgsnis jau bus padėjęs į Stratfordą patekti. Jos žvilgsnį scenoje išskirsite iš visų. Kol ne-pažadinta žodžių, ji gaudulingai žvilgė į atverstą knygą ir į žmo-gaus veidą. Atrodė, kad tuoj pra-vins... Tik pokalbio metu, jeigu